Československá anarchistická federace

Československá anarchistická federace (ČSAF) sdružuje místní skupiny a jednotlivce, kteří se hlásí k anarchistickým myšlenkám. Jsme svobodomyslný kolektiv sdružující pracující, nezaměstnané a studenty na anarchistických zásadách. Rozumíme tím federalismus, samosprávu a aktivitu zdola. Nemáme žádné vůdce, všechna rozhodnutí jsou přijímána všemi členy, případné funkce jsou volitelné a kdykoli odvolatelné zdola. ČSAF usiluje o vytvoření svobodné a samosprávné společnosti založené na územní a výrobní samosprávě, federalismu, rovnosti, solidaritě a sociální spravedlnosti. Společnosti, kterou budeme spravovat my samotní – obyčejní lidé – pracující, studenti a důchodci.

ČSAF se věnuje propagaci anarchistických myšlenek a materiálů, různorodým akcím, aktivitám a kampaním, které považuje za důležité. Sdílíš podobné myšlenky a myslíš si, že organizovaním můžeme snadněji dosáhnout spousty věcí, snadněji a účinněji bránit svá práva a prosazovat své potřeby? Přidej se k ČSAF nebo s námi spolupracuj.

WWW.CSAF.CZ

BUŘIČI

Nakladatelství Československé anarchistické federace

umění. Ne náhodou ožívá např. v Šrámkově *Modrém a rudém* tradice lidové písně, v Gellnerových satirách formy dobových lidových zábav, šantánů a kabaretů, ne náhodou se lyrický žánr písně – svým rázem lidu nejbližší a nejpřístupnější – stává typickým pro tuto generaci. S buřiči a dalšími autory majícími blízko k anarchistickému hnutí (např. Hašek) proniká do literatury i lidový humor a plebejský duch. Těžiště literární tvorby se posouvá ze sféry mravní do sféry sociální. Kult života, jeho síly a krásy nahradil dekadentní kult smrti, únavy a zhnusení. Na program dne se dostává zrušení erotického tabu, provokace měšťácké morálky, zápas individua o svou svobodu, motivy osamocené revolty, tuláků, vyděděnců.

Konec generace

Poté, co opustil Prahu S.K.Neumann, následovali za ním po pár letech i jiní. Rudolf Těsnohlídek a Jiří Mahen se usazují na Moravě, František Gellner odjíždí do Paříže, Toman cestuje po Británii a Francii. Pomalu ale jistě přichází doba, kdy se každý vydává víceméně svou vlastní cestou, přátelská pouta se oslabují a generace buřičů se začíná rozpadat – stejně jako v té samé době ochabuje i vliv celého anarchistického hnutí. Ukazuje se, že soulad většiny těchto umělců s politickou organizací (i tak volnou, jakou bylo anarchistické hnutí) byl jen dočasný a že končil zpravidla deziluzí, skepsí k revoluční perspektivě a odstupem básníků od bezprostřední politické praxe.

Vyprchal revoluční elán, dávno byl ten tam bohémský způsob života. Někteří rezignovali na své ideály a ke své dosavadní činnosti a postojům se postavili kriticky. Jiří Mahen dokonce roku 1908 píše v socialistické Akademii kritiku anarchismu, s níž si proti sobě popudil mnohé ze svých přátel. S anarchisty se loučí i Josef Mach satirickou básní

pražských hospodách nebylo těžké narazit na veselý hlouček kolem Jaroslava Haška, k němuž patřil například Z.M.Kuděj, Franta Sauer, Josef Lada a další.

V učebnicích se většinou uvádí, že do generace patřil i Viktor Dyk. Definujeme-li ale generaci především podle klíče příslušnosti jejích členů k anarchistické myšlence, pak nám Dyk do toho schématu příliš nezapadá, a to díky jeho silné nacionální orientaci, přesto se však s ostatními, především s Neumannem, stýkal a jeho některé verše lze nalézt i v anarchistických časopisech.

Společné znaky

Bavíme-li se o specifické literární generaci, měli bychom si říci, jaké společné znaky tuto generaci utvářely a co pojilo její představitele dohromady. Tak předně je to jejich téměř shodný věk. Jak si může každý jistě spočítat, v roce největšího rozmachu hnutí – **1905** – bylo všem přibližně okolo 25 let, plus minus tři roky (nejstaršímu Neumannovi bylo v tom roce 30 let). Mnozí se znali již ze studií na gymnáziu ještě před tím, než přišli do Prahy - příkladem může být Gellner, Mahen, Mach a Těsnohlídek, kteří se setkali na mladoboleslavském gymnáziu. V podstatě všichni začínali uveřejňovat svou prvotní tvorbu ve studentských časopisech, Gellner do nich přispíval i překlady Stirnera a Nietzcheho či svými kresbami. Společným prostorem pro jejich tvorbu a branou do literárního světa se jim následně stal časopis Nový kult, jenž Neumann vydával od roku 1897, původně zaměřený především na nové proudy v umění a ideově spíše na individualismus, od III. ročníku ale již čistě orientovaný anarchisticky.

Není divu, že středem generace se stal právě Neumann, který si již vybojoval místo v literárním životě, prošel vězením (ve svých 18 letech v procesu s Omladinou), disponoval vlastním časopisem (Nový kult) a v jeho olšanské vile č.45 se scházeli mladí umělci ke společnému bohémskému životu. Nedocházelo mezi nimi jen k přátelským setkáním, někteří sdíleli osud spolubydlících. Některé spojovala i sociální nezajištěnost. Živoření a existenční problémy se nejvýrazněji projevovaly u Mahena, Šrámka a Tomana (u toho ale pramenily spíše z jeho vrozené nestálosti, lehkomyslnosti a tuláctví).

Česká anarchistická federace

Prakticky všichni příslušníci generace, nejen že s myšlenkou anarchismu sympatizovali a přijali ji za svou, ale také se rozhodli pro ni aktivně pracovat a veřejně ji propagovat. Spolu s tím cítili potřebu, stejně jako i ostatní čeští anarchisté, dát svým aktivitám organizovanou podobu. Proto se také roku 1904 aktivně zapojují do právě vznikající **České anarchistické federace (ČAF).** Ta vznikla jako platforma spojující a koordinující autonomní propagační skupiny v celých Čechách, největší zastoupení měla především v Praze.

Vedle ČAF se v té době (1905) objevila druhá organizace, nesoucí název **Česká federace všech odborů (ČFVO).** Ta byla především anarchosyndikalistického zaměření a sdružovala hlavně pracující z „hornického severu“.

Vztahu obou organizací se věnoval S.K.Neumann v článku *„Obě federace“*, kde prvně jmenovanou nazýval „mozkem“ a druhou „pěstí“ českého anarchismu. O ČAF psal jako o volném sdružení anarchistů bez třídního omezení, zatímco v ČFVO převažovalo hledisko třídní, členy byli i neanarchisté, agitace organizace se zaměřovala především k dělnickým masám a hlavní zájem byl upřen ke stálému hospodářskému boji o zlepšení životních podmínek dělnické třídy a k perspektivě generální stávky coby aktu revolučního svržení kapitalistického řádu.

Časopisecká tvorba

Aktivita literátů generace se v té době asi nejvýrazněji promítla v jejich časopisecké tvorbě. Vedle již několikrát zmiňovaného **Nového kultu**, který se stal pro mnohé básníky vstupní branou jak do anarchistického hnutí tak do literárního světa, to byl především časopis **Práce**, v němž se zmiňovaní autoři nejvýznamněji projevili jak na frontě ideologické a politické, tak i umělecké. Práce byla tiskovým orgánem ČAF a začala vycházet jako čtrnáctidenník roku 1905 (vydávána byla do 1908) v Praze na Žižkově. Neumann v té době odchází z Prahy na Moravu, kde vydává několik čísel **Anarchistické revue** (1905) a **Šibeniček** (1906), které byly původně literárně-satirickou přílohou Nového kultu. V roce 1908 se podílel ještě

skepsi k uznávaným autoritám, odvaze k rouhačství. A konečně procházela tato generace na konci století ovzduším **dekadence**.

Atmosférou skepse, únavy, mravní vzpoury. Hlásnou troubou dekadence byla především **Moderní revue**, s níž spolupracoval Neumann. Toho s ní spojoval především programový individualismus, jenž měl mnoho z provokativních aristokratických gest, jimiž se tehdejší moderna odlišovala od „davu“, tj. davu měšťáků, od jeho konvencí, jeho průměrnosti, zbabělosti, duševního pohodlí. Povýšený individualismus a duchovní aristokratismus dekadence však odvracel od reálného světa a spoléhal jen na hrstku zasvěcených.

Vlastní cestou

Ale mladá generace neprožívala jen konec jednoho století, jedné epochy. Prožívala i začátek století nového a s ním i začátek nové epochy. Tito mladí vnímali společně energický zdvih revolučních nadějí. V 90. letech uznávaný ideál svobodného individua (především vliv Nietzcheho a Stirnera) začal dostávat u mladé generace větší zázemí sociální – konkretizoval se ve smyslu sociálním i politickém.

Mladí se dostali do bezprostředního styku s revolučním dělnickým hnutím. Učinili politickou zkušenost se sociální demokracií, ochromenou oportunismem a dogmatismem. Setkali se s anarchismem, který jim naproti tomu nabízel revoluční radikalismus a volný prostor pro uměleckou individualitu. Přicházel k nim v přitažlivé podobě literární a spojen s průbojnými směry moderního umění. Bezprostřední revoluční situace v r. 1905 pak byla tím nejsilnějším impulsem k formování buřičského charakteru mladé generace.

Nastupující generace vedla literaturu k realitě života a k obyčejným lidem. Přichází s novou estetikou, negací dekadence, svůj osud spojuje s dělnickým hnutím a svou tvorbou se neorientuje na úzký okruh „vyvolených“, nýbrž na co nejširší masy. Nová estetika se opírá o skutečnost, o materiální svět a odmítá rozpor mezi snem a životem, mezi fantazií a logikou. Odmítá starý dualismus ve prospěch reality.

Anarchismus

Nyní se dostáváme k nejdůležitějšímu pojítku generace a tím je spřízněnost s myšlenkami emancipace člověka a svobodné, samosprávné společnosti - s anarchismem.

Vlivy anarchismu v našich končinách jsou výrazněji pozorovatelné po celá devadesátá léta 19. století. Díla klasiků anarchismu se sem dostávají převážně ilegálně, a to především díky českým anarchistům ve Spojených státech, a později i díky brožurám a periodikům vycházejícím přímo v Čechách. Pro literární generaci, o níž mluvíme, byl stěžejní především vliv Moderní revue, která byla přitažlivá díky svému napadání měšťáckých konvencí a propagováním moderního umění a uváděla myšlenky individualistického anarchismu, překlady Stirnera a Nietzcheho. Stejně tak Nový kult, který postupně začal seznamovat i s díly anarchistů komunistických, jako byli například Michail Bakunin, Charles Malato, Adolf Retté, Enrico Malatesta, Petr Kropotkin či Jean Grave. Stejně tak měli mladí literáti možnost seznámit se s teorií a principy anarchosyndikalismu.

Anarchismus nabízel širokou koncepci života, v níž se uplatnily individuální sklony a zájmy člověka i vztahy společenské, v níž se spojovaly problémy ekonomické a politické s problémy etickými i estetickými. Nabízel jim revoluční směr narozdíl od sociálně demokratického oportunismu a reformismu, nabízel jim perspektivu ideální volnosti individua a ideálního volného sdružení lidí v nové společnosti, jež by neznala ani potlačující moc státu, ani vykořisťování práce, ani jakýkoli jiný útisk. Nabízel jim představu účinné přímé akce (generální stávky) namísto nicneřešícího parlamentního politikaření.

Na všech frontách

Anarchistická idea boje proti autoritám sebou přinášela reflexi mnoha oblastí osobního a společenského života, což se mimo jiné odrazilo i v postojích představitelů generace ke konkrétním otázkám.

Jako jeden z nejkřiklavějších projevů státní autority viděli mladí básníci militarismus. **Antimilitaristický** postoj inspirovaný anarchismem se velmi výrazně projevil právě v jejich literární

tvorbě. Zde bychom měli jmenovat především Fráňu Šrámka, který napsal řadu článků a veršů na toto téma a jako konečný výsledek přinesl básnickou sbírku *„Modrý a rudý“*. A byl to také Šrámek, který se díky svému veřejně proklamovanému antimilitarismu a básni *„Píšou mi psaní“* dostal až před vojenský soud, jenž ho odsoudil k měsíčnímu pobytu ve vězení.

Dalším projevem anarchistického smýšlení byl silný protináboženský postoj a energický **antiklerikalistický** boj. Přirozený materialistický názor na svět měl většinou spontánní sílu překonávat vliv náboženské výchovy v oblasti filosofie i v oblasti morálky. Provokujícím potíráním náboženských dogmat se vyznačoval ve své rané tvorbě především S.K. Neumann, když jeho satanismus v symbolických obrazech negoval boha. S církví a náboženstvím se pak buřiči vyrovnával i teoretickými statěmi (např. Neumannova brožura *„Mimo církve“*) či osobitou humornou formou (Gellner, Hašek).

Nebyl to ale jen degenerující vliv církve na široké vrstvy obyvatelstva, co anarchisté kritizovali. Stavěli se stejně i proti učení a skutkům **sociálních demokratů**, kteří se svým reformismem a oportunismem měli nemalý podíl na neutuchajícím kritickém stavu pracujících, jimž namlouvali, že praktickým všelékem na jejich sociální problémy je všeobecné hlasovací právo a činnost „dělnických zástupců“ v parlamentu. Představitelé sociální demokracie, jež anarchisté nazývali dělnickou šlechtou, pak často stáli proti zájmům těch, jejichž jménem se zaštiťovali, a kolaborovali s těmi, proti nimž jindy hřímali.

Ještě v jedné oblasti, která byla zvlášť důležitá pro literaturu, přinesl anarchismus, resp. anarchistickými teoriemi inspirovaný životní názor básníků generace, pronikavou změnu a kvalitu. Jde o pojetí **lásky** a pojetí **ženy** - o vymanění lásky a především ženy z pout sociální závislosti, z pout společenského řádu ovládaného penězi, a dále o svobodný projev lidského individua, jeho přirozené touhy, jeho přirozených a tedy i rozumových potřeb, šlo o projev jeho lidské podstaty. Je tedy jasně zřetelné, že i v této otázce se bezprostředně projevuje jak anarchistická kritika kapitalismu a diskriminace tak i anarchistický postulát plné svobody individua.

Bohémství

Rádo je připisováno buřičům – jako jeden z hlavních charakteristických znaků – bohémství. Za prototyp bohéma té doby je pak považován především **František Gellner**. To, s čím obvykle ztotožňujeme pojem bohémského života, totiž nespořádaný život s nadměrným užíváním alkoholu a erotiky, popřípadě s nočními výtržnostmi, bylo u Gellnera vnějším projevem hlubšího rozporu, jenž si nesl v sobě a v němž se projevovala nevyrovnanost a společenská vyvrácenost celé generace – rozporu dychtivé touhy po životě a zklamání ze skutečnosti. Neumann o něm říká: *„Ti, kteří ho znali, věděli, mnoho-li jemné citlivosti, opravdovosti, ba morálnosti téměř maloměšťácké je v tomto zdánlivém bohémovi."* Gellner, na němž otázku bohémství generace ilustrujeme, sám z velmi krátkého odstupu několika let autokriticky analyzoval svůj bohémský způsob života jako nerozumný . Stejně tak u ostatních došlo po nedlouhé době i u něj k „vystřízlivění" a zklidnění.

V bohémském stylu života generace se projevuje především moment protiměšťácké provokace - podobně jako tomu bylo například u Jaroslava Haška. Základním a obecně pro celou generaci platným motivem jejího bohémství byla mladá touha po svobodě a negaci stávajícího společenského řádu a dychtivá touha po životě. Bohémství byla dočasná fáze vývoje, dočasná forma, kterou se také projevovaly tyto mladistvé touhy. Podstatnější a trvalejší však byla ona touha po svobodě a po uspořádání společnosti podle rozumu a lidskosti.

Literární kořeny a vlivy

Vzhledem k téměř shodnému věku představitelů generace není asi s podivem, že na ně působily i podobné literární a umělecké vlivy, které byly charakteristické pro období jejich dospívání a hledání vlastního místa v literárním světě.

Silným zážitkem z devadesátých let byl pro mladé individualismus České moderny, programově postavený jako opozice proti vládě průměrnosti, nepůvodnosti, oportunismu v českém veřejném, kulturním i politickém životě. Tady se dospívající generace učila odporu k měšťácké společnosti,

na vydávání posledního významnějšího anarchistického časopisu **Zádruha**.

Vedle anarchistických časopisů, které příslušníci generace přímo sami vydávali, přispívali i do jiných anarchistických periodik, jakými byly například **Omladina** (1903-06), **Nová Omladina** (1906) či **Komuna** (1907-1908), které redigovala velmi kontroverzní postava tehdejšího hnutí, Karel Vohryzek.

Některé básně, či u Františka Gellnera i kresby, básníků generace se objevovaly také v časopisech neanarchistických, například v Rudých květech, Moderním životě a dalších.

Na tvorbu časopiseckou přímo navazovala i další vydavatelsko-propagační činnost. V rámci **Knihovny Nového kultu** vyšla nejen díla některých anarchistických teoretiků (Kropotkin, Domela Nieuwenhuis, Grave, Dave…), ale i první prózy a básnické sbírky Fráni Šrámka (Sláva života) či Františka Gellnera (Po nás ať přijde potopa!). Také **Knihovna revolucionářů** přinesla několik teoretických prací (Fabbri, Reclus…) a vedle nich například Výběr z Hainea (kde se někteří sledovaní básníci uplatnili jako překladatelé), Havlíčkův Křest svatého Vladimíra (s kresbami F.Gellnera) či Šrámkovu prózu Ejhle člověk… V této souvislosti nutno připomenout i **edici Dobrých autorů**, kterou s pomocí Antonína Boučka, Šrámka a V.K.Brunnera vydávala Kamila Neumannová. Za zmínku stojí také literárně a umělecky velmi hodnotné **Kalendáře revolucionářů** či přílohy časopisu Práce, **První máj revolucionářů.**

Buřiči a literatura

Buřiči tak svou básnickou a beletristickou tvorbou velkou měrou přispěli k vysoké umělecké úrovni anarchistického tisku a potažmo i k estetické kultivovanosti radikálního českého dělnictva. Jejich tvorba nebyla ale pouze přínosem pro anarchistické hnutí ale také pro českou literaturu.
Básnická generace pod anarchistickým praporem mířila se svým uměním ne do literárních salonů, spořádaných měšťáckých domácností či na vlastenecké tribuny, nýbrž k lidu, a to k lidu s vyhraněným třídním profilem a s probuzeným smyslem pro revoluční cíle, jež si dávalo dělnické hnutí i mladé

Buřiči
Generace mladých literátů v boji za svobodu

Jestli má už někde mladý člověk možnost setkat se s anarchismem, je to jistě v době, kdy jako školou povinný narazí v učebnicích literatury na takzvanou generaci Buřičů, která je spojována s českým anarchistickým hnutím přelomu 19. a 20. století.

Také na stránkách Existence jste měli několikrát možnost setkat se s texty některých příslušníků této generace, například Fráni Šrámka či Františka Gellnera. Je ale na čase, abychom uveřejnili i nějaké ucelenější seznámení s touto literární generací, jejími představiteli a jejich rolí v anarchistickém hnutí té doby.

Sejdeme se na Žižkově č.p.25

Než si povíme, jaké byly společné znaky jednotlivých buřičů, a proč o nich mluvíme jako o literární generaci, řekněme si, kdo do tohoto okruhu vlastně patřil, kdo se pohyboval kolem, a kdo všechno nějakým způsobem obohatil „anarchistickou literaturu“.

Tak předně je tu jádro skupiny, tedy mladí literáti soustředění kolem její vůdčí osobnosti – **Stanislava K. Neumanna (1875-1947)** – a scházející se v jeho olšanské vile jako přátelském centru anarchistické části umělecké bohémy: **František Gellner (1881-1914), Fráňa Šrámek (1877-1952), Karel Toman (1877-1946), Jiří Mahen (1882-1939), Rudolf Těsnohlídek (1882-1828), Josef Mach (1883-1951).** Tolik ti nejznámější, o nichž se také budeme nejčastěji zmiňovat. Okruh návštěvníků Neumannovi vily byl ale o mnoho širší. Mohli jsme tu potkat i dnes méně známé postavy, jako byli básník Leo Freimuth, švec Michael Kácha, Antonín Bouček (pozdější redaktor Rudého Práva), básník a karikaturista Josef Stivín-Foltýn, básník Josef Rosenweig-Moir, Jan Opolský, malíř V.H.Brunner a s nimi budoucí spisovatelé Helena Malířová, Marie Majerová či Eduard Bass.

Nešlo ale o jedinou skupinu literátů a umělců nějakým způsobem přináležejících k anarchistickému hnutí. V mnohých

„Anarchisté“, která zlehčuje vše, co bylo spojeno s jeho dosavadními postoji.

Soustavné politické aktivity vyvíjí nakonec jen S.K.Neumann, který však brzy po 1. světové válce opouští anarchistické pozice a stává se jedním ze zakladatelů komunistického hnutí v Čechách. Ostatní si i přes svůj odklon od anarchistického hnutí zachovávají cosi z onoho buřičského ducha, avšak jejich další osudy v poválečném období jsou příběhem individualit, příběhem, který se již nedá spojit společným jmenovatelem nějaké literární generace.

Buřiči dnes

Jak již bylo řečeno, generace buřičů se podstatnou měrou vepsala do české literární historie. Jejich tvorba však historií nezůstala a je vyhledávána i dnes. Není s podivem, že nejčastějšími čtenáři poezie i próz buřičů jsou právě mladí lidé, které nejvíce oslovuje a kteří se s ní dokážou snadno ztotožnit.

Také anarchisté se k odkazu generace buřičů často vracejí a to nejen přetiskováním jejich teoretických článků, povídek či básní, ale i snahou o literární a estetickou úroveň svých periodik a publikací.

V. K.

Prameny:

František Buriánek: Generace buřičů; Praha 1968
František Buriánek: Fráňa Šrámek; Praha 1976
Druhé drobky z Františka Gellnera; Brno 1993
Josef Mach: Života běh; Praha 1980
Bedřich Golombek: Rudolf Těsnohlídek; Praha 1946
Eduard Bass: Postavy a siluety; Praha 1971
Stanislav K. Neumann: Vzpomínky; Praha 1948
Z korespondence Karla Tomana 1899-1914; Praha 1947